



A városi kertek haszna

A kertek végigkísérik az emberiség történelmét, csak az utóbbi évszázad robbanásszerű városfejlődése, az urbanizáció és az élelmiszerkereskedelem eltömegesedése teszi a városi kerteket újdonsággá, furcsasággá. Viszont az elmúlt másfél száz évben is számos alkalom, történelmi esemény lendítette fel újra, meg újra a városi kertek mozgalmát, vonta be tömegesen a városlakókat az helyi önellátás megvalósításába. Az elmúlt néhány évtizedben viszont tudományosan is vizsgálni kezdték a közösségi kertek szerepét a városra, a környezetükre és a kertészekre. Miért is jó, miért éri meg zöldíteni a közösségeket, városi kerteket alapítani és művelni? Ahányan vannak, annyiféle választ fogunk hallani, például: költségtakarékosság, a kertészkedés szeretete, az élelmiszerbiztonság, a friss zöldségek igénye, a közösségi élmény, és még sorolhatnánk. Számos választ lehet adni, számos oldalról megvizsgálható a kérdés, íme néhány:

Kultúra

- A városi kerteknek kapcsolatépítő, közösségépítő funkciójuk van, egymás számára idegen emberek kerülnek a csoportba, megismerik egymást, gyakorolják a kapcsolatteremtő, kommunikációs és legfőképp demokratikus képességeiket.
- A városi kertekben nincsenek társadalmi korlátok, sem egzisztenciális különbségek, egyetlen különbséget a szakmai ismeret adhat, azonban idővel ez is kiegyenlítődik, egymástól tanulnak a kertészek.
- A városi kertek áthidalják a generációs és kulturális különbözőségeket, társadalmi integrációs szerepük van, ahogy ezt Németországban az interkulturális kertmozgalommal valósítják meg. A magyar társadalom egyik nagy teherterele a közösségtelensége, a városi kertek ezen kívánnak változtatni. A kert közös alapokat teremt, amelyből közösség nőhet ki.
- A városi kertek rendezvényeknek adhatnak otthont, ez lehet előadás, iskolai és gyermekprogram, kirakodóvásár, szemléletformáló előadás, turisztikai program.
- A kertkultúra végigkísérte az emberiség több tízezer éves fejlődését, csak az elmúlt évtizedekben szakadtunk el végletesen a növények és zöldterületek gondozásának élményétől. A városi kertek visszacsempészik a kertkultúrát a városi környezetbe, példát mutatnak a környezettudatos életvitel eléréséhez. Ez különösen fontos egy olyan országban, mint a miénk, ahol még definiálható kertkultúráról sem beszélhetünk. Bár minden lehetőségünk, környezeti háttérünk erős mezőgazdaságra determinál minket, mégsem tudunk felmutatni nemzeti kertkultúrát, sőt még az élelmiszer-önellátás is a múlt ködébe vész. Ezek a folyamatok nem mehetnek tovább ezen az úton, változtatni kell, be kell hozni a mezőgazdaság, a termelés élményét a városba, kultúrát kell teremteni az egészséges és biztonságos élelmiszertermelésnek.
- A kertművelés megtanítja a városi kertészt a hosszú távú tervezésre és gondosságra.

- A városi kert szemléletformáló eszköz, mely hozzájárul a konzumkultúra elutasításához, új értékrendet teremt.
- A városi kert kulturális közeg, megőrzi és ápolja az emberi kapcsolatainkat, újakat teremt, megtanít tisztelni a másik embert, értékelni tudását, megbecsülni egymást.

Egészségügy

- A jó minőségű, helyben termelt élelmiszer, a magasabb zöldség és gyümölcsbevitel javítja a test általános állapotát, minden szempontból egészségesebb, mint a boltból vásárolt élelmiszerek.
- A városi termelt élelmiszernövényeknek magasabb a vitamin- és tápanyagtartalma, mint a több ezer kilométerről szállított bolti árúknak. Egészségesebbek, táplálóbbak, jobban szolgálják az egészséget, ráadásul nem rakódik rá a lánckereskedelem ártóbblete.
- A rendszeres testmozgásnak egészségmegőrző szerepe van, jobb közérzetet ad.
- A vegyszermentesen nevelt növények jó minőségű táplálékot jelentenek.
- A zöld területek látványa, közelsége csökkenti a stresszt, nyugalmat áraszt.
- A városi kertben való tevékenység javítja a test egészségi állapotát, rekreációs funkciói vannak, nem is beszélve a termés kiváló minőségéről.
- A városi kertben le lehet vetközni a munka során felgyülemlett stresszt, a fizikai aktivitás átmozgatja a testet, a növényekről való gondoskodás lefoglalja a szellemet, elégedettséggel tölti el a városi kertészt.
- A városi kertek javítják a környék mikroklímáját, esztétikusak, vonzzák a pihenésre és kikapcsolódásra vágyó embereket, vizet párologtatnak, így csökkentik a városi hősziget effektus kialakulását.
- Sokak számára válik egyre fontosabbá az élelmiszerbiztonság kérdése. A magunk nevelte élelmiszerekről tudjuk, honnan jönnek, mi magunk termesztettük őket, így biztosak lehetünk abban, hogy egészséges táplálékot állítunk elő, veszünk magunkhoz.
- A városi kertben a közösségi élmény már önmagában egészségmegőrző funkciót lát el, megszünteti az elmagányosodást, szociális kapcsolatokat hoz létre.

Közösségfejlesztés

- A városi kert ösztönzi a közösségek fejlődését, fejleszti a csoportok önszerveződését.
- Növeli a társadalmi interakciókat, lehetőséget teremt egymás megismerésére, új ismeretségek, esetleg barátságok kialakulására.
- Csökkenti az adott területen a bűnözést.
- Lehetőséget teremt a generációkon és kultúrákon keresztül kapcsolatteremtésre, egymás jobb megismerésére.
- A közösségi kertek növelik a „tulajdonosi” érzést, gondoskodásra tanítanak.
- A közösségi kertek a demokrácia gyakorlóterepei, újfajta vezetőket és társadalmi konszenzusokat teremtenek, hozzájárulnak az egymás iránti tolerancia növekedéséhez.

Szociális szféra

- A városi kertészkedés hozzájárul a tudatos életvezetés kialakításához, önellátásra tanít, elősegíti az öngondolkodás kultúrájának kialakulását, pénzt takarít meg, értéket teremt. Nemcsak a vidék, a városok is megérik a válság hatásait. A városi lakosság ugyanúgy elszegényedett az elmúlt években, ahogy a vidéki is. Meg kell teremteni az önellátás lehetőségét, nem segélyekkel, jótékonyssággal, hanem valódi segítséggel kell támogatni azokat, akik változtatni akarnak a saját helyzetükön. A városi kert az önellátás legalacsonyabb foka, az első lépés az önellátáshoz való jog megteremtéséhez.

- A városi kert közösséget épít, egymást nem ismerő lakók válnak ismerőssé, barátá, megszokozódnak a kommunikációs és szociális kapcsolataik, fontosnak és elismertnek érezhetik magukat, társaságra és eseményekre lelnek a kertben.
- Az alacsony jövedelmű családok, vagy a munkanélküliek számára ideális lehetőség a jó minőségű élelmiszer megtermelésére, amellyel hozzájárulhatnak a családjuk jólétéhez. Hasznos elfoglaltságot teremt, segít az önértékelés helyreállításában.
- A városi kert segíti a pszichikai egyensúly megőrzését, élő sziget az elsivárosodott városi környezetben, elfoglaltság, felelősségtudat, öröm és esztétikai élmény a kertészek a szomszédok számára. A parcella gondozása, a termés érlelése és betakarítása örömforrás, bizonyítéka a saját eredményességünknek, ügyességünknek. Mindezt csoportban végezni még jobb, hiszen egészséges versenyt támaszt a növények sokfélesége, a kertészek eltérő hozzáértése.
- A városi kertek rendezett környezete, a kertekben folyó aktivitás, a kertészek jelenléte javítja a környék bűnözési statisztikáit. A bűnözés és a zöldfelületek aránya egymással fordítottan arányosak. A zöld városrészekben kisebb a bűnelkövetések száma, mint az erősen beépített övezetekben.
- A városi kertek kiváló terepei a bűnmegelőzésnek, a rendőrségi felvilágosító munkának, a kertekben magasabb az állampolgári fegyelem, szabálykövetési minták alakulnak ki, javul az együttműködés mind a csoport tagjai, mind a környék lakói között, ezáltal javul a környék közbiztonsága.
- A városi kertekben a fiatalok elfoglaltságot találnak, kortársaikkal csoportokat alkothatnak, hasznos tevékenységeket végezhetnek, ugyanakkor kapcsolatot építhetnek az idősebb generáció felé, ezzel is csökkentve az utóbbi években egyre nyilvánvalóbb generációs szakadékot.
- A városi kertek fókuszpontjai lehetnek a közösségek szervezésének, a kertművelésen túl más társadalmi, szociális problémákkal is foglalkozhatnak.
- A városi kertek csoportidentitást adnak, fejlesztik az egymásért való gondoskodást és figyelem képességét, viselkedési mintákat adnak, megakadályozzák az egyén lecsúszását, az elesetteket magukhoz emelik.
- A városi kertekben termelt élelmiszerekre nem rakódik rá az adó, a szállítási költségek, a boltok, üzletláncok haszna, így a legolcsóbb beszerzési forrás. Ez különösen fontos a szegénységben élők számára, hiszen a saját terményeik által pénzt takaríthatnak meg, javíthatják saját életszínvonalukat.
- A városi kert közösséget teremt, a csoporthoz tartozás élményét adja a tagjai számára, megszünteti az elmagányosodás érzését, növeli az egyén önértékelését.
- A városi kertek növelik a társadalmi interakciókat, lehetőséget teremtenek egymás megismerésére, új ismeretségek, esetleg barátságok kialakulására.
- Lehetőséget teremt a generációkon és kultúrákon keresztül kapcsolatteremtésre, egymás jobb megismerésére.

Sport

- A kertben végzett munka, a szabad levegőn töltött idő, étellel telíti a városi kertészt, átmozgatja a testét, felfrissíti a szellemét.
- A saját termés egészségesebb, vitaminokban és tápanyagokban gazdagabb a bolti áruknál, jobban szolgálja az egészséges életvitelt.
- A városi kertész jobban odafigyel önmaga és környezete állapotára, a növények ápolása kihat saját testének és egészségének óvására is.

Oktatás

- A városi kertek oktatási, nevelési funkciókat láthatnak el.
- A városi kertek szabadtéri tanteremként működhetnek, ahol a fiatalok új ismereteket, saját tapasztalatokat szerezhhetnek.
- A kertekben való foglalkozás javítja az együttműködési és kommunikációs készségeket, felelősségre és előrelátásra tanít.
- A városi kertekben a fiatalok pontosabb és mélyebb ismereteket szereznek a fenntartható környezet, a környezetvédelem, a biológiai sokszínűség témaköréből, jobban odafigyelnek a környezetükre, tudatosabban élnek.
- A városi kertekben a fiatalok megismerkedhetnek egy szakmával, amelyet továbbfejleszhetnek, és ez esetleg új irányt adhat az érdeklődésüknek. Nagyon sokféle oktatásban részesülnek a diákok a különböző tanintézetekben, azonban a városi kertben elsajátíthatják az önellátás alapjait. Ennél többet egy intézmény sem adhat nekik. Magabiztossá és védetté teheti a jövő generációit a tudat, hogy képesek az önellátásra, ismerik a növények természetének fortélyait.
- A városi kertben végzett munka javítja a munkakészségeket, gondosságra és odafigyelésre készítet, felkészít a fiatalokat a való életre.
- A városi kertészkedés egészséges és olcsó tevékenység a fiatalok számára, közelebb hozza őket a természethez, lehetővé teszi számukra egymás jobb megismerését. Értelmes és produktív elfoglaltság, amellyel a fiatalok hozzájárulhatnak családjuk minőségi élelmiszerrel való ellátásához.

Környezetvédelem

- A városi kertek szebbé teszik a környezetet, növelik a városi zöldfelületek nagyságát, biológiai sokszínűséget visznek a betonrengetegbe.
- A városi kertek csökkentik a városokban jelentkező hőcsapdajelenséget, egészséges mikroklímát alakítanak ki, megköti a széndioxidot és a port, helyette friss oxigénnel látják el a környezetet, a vízpárolgattalással pedig hűtik a levegőt.
- A városi kertek csökkentik az élelmiszerek szállítási távolságait, ezáltal emissziócsökkentő hatásuk van.
- A városi kertekben komposztálással állítják elő a következő idény tápanyagban dús termőtalaját, így csökkentik az elszállítandó szemét mennyiségét, megvalósul a szelektív szemétyűjtés és újrafelhasználás.
- A vízfelhasználás, esővízgyűjtés, öntözés és a növények párolgattalása által visszaáll a víz természetes körforgása, újra működésbe lép a természetes szűrőhatás.
- A zöldterületek szint, életet visznek az épített környezetbe, esztétikus, élő szigetek a házak között.
- A városi kertben való tevékenység ökotudatosságra tanít, szemléletet alakít.

Politikai haszon

- Egyre több párt és politikus ismeri fel a városi kertekben rejlő politikai, társadalmi és kommunikációs hasznot, a kertekkel kapcsolatban egyre közelebb kerülnek a társadalmi elvárások és a politikai döntéshozatal.
- Egy politikus számára kiváló lehetőség a kertalapítás támogatása, hiszen viszonylag olcsón, magas publicitású esemény az eredmény, gazdagodik a terület, a társadalom és a választók számára pozitív üzenetek fogalmazhatók meg, ráadásul modern kezdeményezés, összhangban van a választók elvárásaival, sőt elmondható, hogy nehéz kritikát megfogalmazni egy kertalapítással kapcsolatban.
- A városi kert megközelíti az abszolút jót, kevés ellenérzéssel kell számolni, ugyanakkor modern és előremutató kezdeményezés, kifejezetten politikai támogatásra érdemes esemény.
- Városi kertek és a demokratikus kultúra: A városi kertben az egyéneknek közösségként kell együttműködniük, bármennyire önálló parcellákat művelnek a

városi kertészek, számos ügyben közösen kell döntéseket hozniuk, lehetőség szerint demokratikus módon. A városi kertek terepek a demokratikus eszköztárunk gyakorlására, ilyenek a meghallgatás képessége, az érvelés képessége, a közös döntéshozatal mechanizmusa és a végrehajtás képessége. Bibó István írt a szabadság és demokrácia kis köreiről. Lehet, hogy a kertek válnak idővel a szabadság és demokrácia kis köreivé, a kertészek lesznek a helyi demokrácia aktív képviselői.

Rosta Gábor
Városi Kertek Közhasznú Egyesület
30/456 6542
rostag@gmail.com
www.avarositanya.hu



A városi kertek elhelyezkedésének kritériumai

A Városi Kertek Közhasznú Egyesület elsősorban lakótelepi környezetekben kíván városi – közösségi kerteket alapítani, részben mert ezeken a helyszíneken a legerősebb a kontraszt az épített környezet és az élő kert között, illetve nem elhanyagolható szempont, hogy a nagy lakósűrűség miatt könnyebben találunk vállalkozó kedvű kertészeket, akik szívesen belevágnak a városi kertművelésbe. A lakótelepek sivárságának kiváló ellenpontja a megvalósuló kert színessége, közösségi élete, a körülötte tapasztalható sajtófelhajtás és események.

Központi elhelyezkedés

Az első mintakertek helyének meghatározása során fontos szempont a város, vagy az adott kerület központjához való közelség. Fontos, hogy minél többen találkozzanak a kertekkel, „szem előtt legyen”, láthatóak legyenek a kertben történő események. A központi elhelyezkedés elősegíti a kommunikálhatóságot, a továbbfejlődés lehetőségét.

Fontos, hogy a leendő kertészek tényleg csak „leugranak” a kertbe, egy kicsit kertészkedni, kicsit beszélgetni, a városi kert nem hétvégi telek, sokkal inkább a lakótér egyfajta kiterjesztése.

Könnyű megközelíthetőség

Fontos szempont a tömegközlekedéssel, illetve kerékpárral való könnyű megközelíthetőség. A városi kert kertészeinek kiválasztásánál elsődleges szempont, hogy a közvetlen lakókörnyezetből tudjunk városi kertészeket toborozni. A városi kertek egyik lényege pont az, hogy a városi kertész a lakóhelyéhez közel, akár néhány saroknyira lakjon a kerthez, bármikor „leugorhasson” a kertbe. Lakótelepi környezetben jó, ha rálát a kertész a városi kertre, így többször látogatja a meg a kertet, több időt tölt a közösségben.

Kert biztonsági szempontok

Fontos lenne, ha a városi kert az adott kerület térfigyelő rendszerének hatókörében helyezkedne el, így megelőzhető vandalizmus, a terménylopás. Amennyiben nincs kiépített térfigyelő rendszer, a közvetlen környezetben található vállalatok, vagy irodaházak biztonsági rendszereire érdemes rákapcsolódni, és hangsúlyosan táblával jelezni, hogy a városi kert térfigyelő kamerákkal védett terület.

Közművek – vízvételi lehetőség

A városi kertekben fontos kiépíteni a helyi Vízművek által hitelesített öntözőcsapot. Ezen túl amennyiben lehetőség van rá, költség hatékony megoldás lenne az esővíz gyűjtése öntözési célokra.

A városi kertek anyagigényei, költségei:

Kerítés, kapu, kulcs minden kertész számára

Termőföld, szállítás (földcsere)

Építőanyagok (emelt ágyások, járófelületek, közösségi helyek kialakítása)

Vízrendszer (öntözőcsap, vízóra, esővízgyűjtés)

Komposztáló

Kerítés,

Térfigyelő kamera

Zárható kerti pavilon a szerszámoknak

Kerti szerszámok

Magok, palánták

Rosta Gábor

Városi Kertek Közhasznú Egyesület

30/456 6542

rostag@gmail.com

www.avarositanya.hu



SASHEGY, KERTSÉG
ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSE

2012. augusztusa



SAASHEGYI KÖZSÉGI ÖR-
KÖZSÉGI ÖR-
KÖZSÉGI ÖR-



SAASHEGYI KÖZSÉGI ÖR-
KÖZSÉGI ÖR-
KÖZSÉGI ÖR-



PALGONYI
KÖZÖSSÉGI KERT

ASZTOS KÖZÖSSÉGI KERT
SASHEGYI KÖZÖSSÉGI KERT

SASHEGY, KERTSÉG ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSE

KÖZÖSSÉGI KERT

Ökoturisztikai koncepció

A Sas-hegy beépítetlen része számos érdekességet, bemutatásra érdemes értéket rejt magában. Bár önmagában nagy öröm, hogy a terület a mai napig zöld szigetként dacol a város terjeszkedésével szemben, azonban feltáratlansága és helyenként tapasztalható gondozatlansága már-már inkább karara, mint védelmére szolgál.

A fűzetben szereplő koncepciót elsősorban egy ökológiai szemléletű mintakert, közösségi hasznosítású bemutató kert létrehozásának szándékából alakítottuk ki. Tesszük ezt azért, mert a hely történeti változásainak ismerete alapján úgy látjuk, hogy a jelenleg beépítetlen terület értéktelenné fejlődését csak területének egészére készített elképzelések alapozhatják meg. A fejlesztési javaslatok

a XI. kerületi önkormányzat tulajdonában lévő kerttség

közösségi használatú bemutató kert,
szöleszefti bemutató,
hobby kert célú hasznosítását;

a védett, de bekerítetlen területek

parkerdő,
és hadászati bemutató célú hasznosítását.

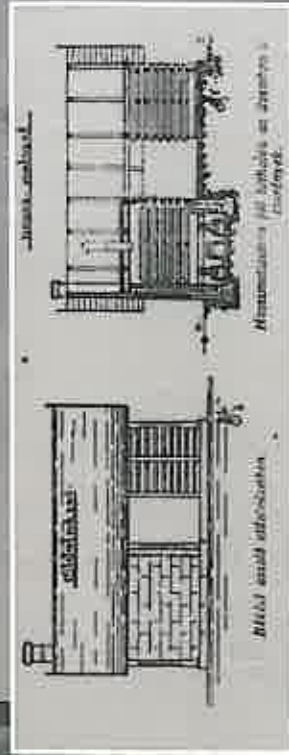
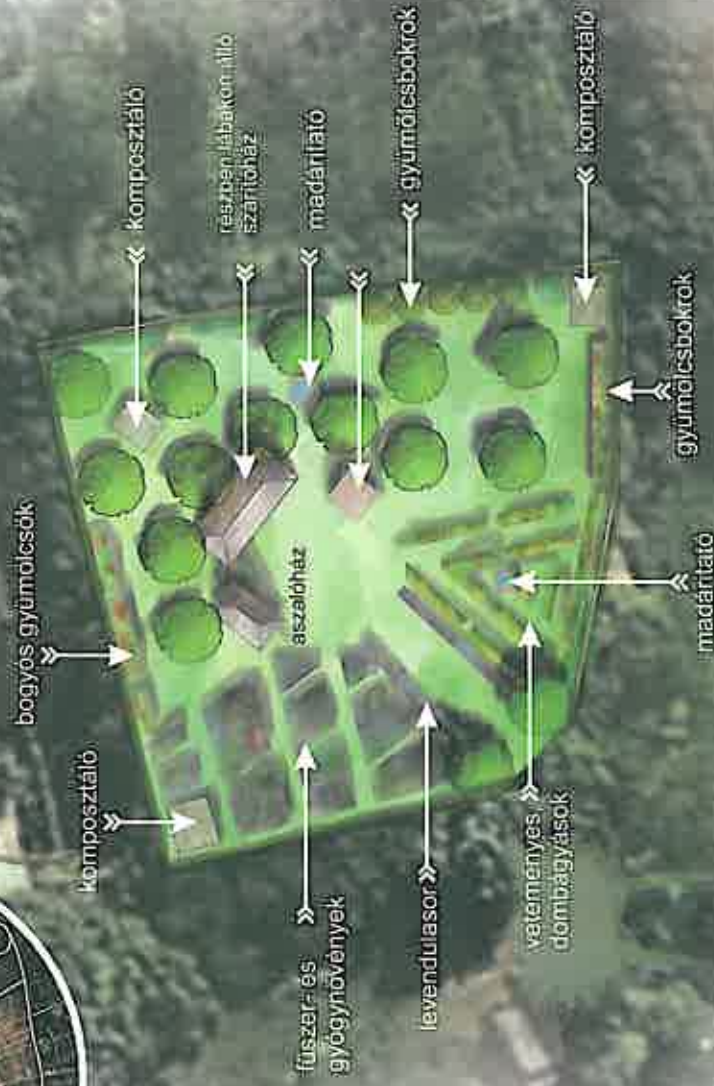
Továbbá a fejlesztéseket követően a kerített védett terület hegylábi részének bemutatását, alsó fogadóközpont létesítését javasolja.

Turisztikai javaslatainkkal nem a terhelés karosító mértékű növekedését, hanem éppen ellenkezőleg, az értékek fennmaradását és bemutatását biztosító kezelési lehetőséget kívánjuk megteremteni.



SAS-HEGYI
ÖKOTURISZTIKAI
EGYESÜLET





FALCSINY
KÖZÖSSÉGI KERT
KÖZÖSSÉGI KERT

SASHÉGY, KERTSÉG ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSE

KÖZÖSSÉGI KERT I. ÜTEM

Ökológiai minta- és bemutatókert

A Sas-hegy déli lejtője évszázadokon keresztül szőlőterület volt, melyből a XIX. század végén gyümölcsösök, és részben üdülőterületek alakultak ki. A hrsz 2649, 2643/1-4, és 2647/2 telkeket a XI. Kerületi Tanács, majd az Önkormányzat 1960-as évektől adja bérbe számos hobbikerre osztva. A hobbikertek egy részének évek óta nincs bérlelője, de a használt kertek gondozása is jelentősen alább hagyott. A kertség fennmaradását védő Sas-hegy Természetvédő és Kertbarát Kör erőfeszítései ellenére a terület az utóbbi évtizedben az inváziós növényfajok – bálványfa, orgona, fehérakác - hódításának és a hajléktalanszállások megjelenésének színtere.

Az ökológiai minta- és bemutatókert ötlete a kertkultúra visszaállításán túl, a fővárosi (elsősorban kerületi) oktatási, egészségügyi, szociális intézmények felé nyitná meg a tudatos kertészkedésben rejlő életviteli elsajátításának és terápiai hatásának lehetőségeit. A városi gyerekek és sérült emberek számára kiemelkedő jelentősége van a természetben eltöltött, a növények, állatok gondozásával eltöltött időnek. Eppen ezért méhézetet, baromfiudvart, nyulakat és esetleg kecskéket, szamarat is tarthatna a gazdaság a zöldség- és fűszertermesztés, gyümölcsészet mellett. A kert nem csak az evközben lenne látogatható, hanem a hétközi és a szünidőt lefedő programok, táboroztatás biztosításával egészíteni ki, oldani meg az iskolakertekben tapasztalható élmények folytonosságát.

A kertet fenntartó közösség, csoport, azonban nem csak az önkormányzat intézményei, hanem a lakosság számára is példát és kézzel fogható segítséggel tudna nyújtani a hagyományos, ellenálló gyümölcs – és zöldségfajták, a fűszer- és gyógynövények és mindezek házi feldolgozásának népszerűsítésével, ökotop létesítési, madár- és hullóvédelmi, valamint komposzt készítési ismeretek terjesztésével. Különös figyelmet kapna a víziakarékos kertészeti praktikák (mulcsolás és talajjavítás) alkalmazásának tanítása, továbbá közösségi szolgálatként aprítékoló, aszaló, szárító berendezések használatát biztosíthatná a kert.

A közösségi kert I. üteme egy 850 m²-es parcellán valósulna meg, melyet a tömb külső kerülete felé, közút bejegyzésű telekről megközelíthetően táruk fel, nagyjából 140 fm út rendbetételével. Az első év programjában az együttműködő közösségek, intézmények szervezése mellett, a telek tisztítása (fa- és cserjeirtás), sövénykerítés (117fm) és kapuépítés, talajjavítás, komposzt készítés szerepel.

Hosszútávon nyitott-fedett műhely, bemutató/rogodó épületek kialakítása is szükséges lehet.



HAGONY
Sas-hegyi Környezet-
védelmi és Kertészeti
Társaság

SASHEGY, KERTSÉG, ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSE



foglalkoztató központ



szőlőbemutató



SASHEGY, KERTSÉG, ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSE

SZŐLŐBEMUTATÓ

Újvenyige iskola

Napjainkban már feledésbe merült, hogy a Sas-hegy déli lankái jelentős szerepet játszottak a hazai szőlő- és borkultúra felemelkedésében. A reformkor jelentős alakja, Schams Ferenc „Venyige iskolája” 1834-ben nyitotta meg kapuit bemutatva a varmegyék szőlőfajtait, a reményteli külhoni szőlőfajtaikat, valamint a korszerű préselesi és borkezelési módokat egyaránt. A gyűjtemény megerősödését követően rendszeresek voltak a kiállítások, az erre a célra épített, 12 öl hosszú bemutató pavilonban és a dűlőkön. Amintagazdaság és a hozzá tartozó pince – ami a hagyomány szerint márványhordóval büszkélkedhetett – nagyban hozzájárult a hegyen termelt borok hírnevéhez is.

E történelmi örökséget idézné fel a szőlészeti fajtabemutató, ahol a budai hegyvidéken, löbbek között a Sas-hegyen hagyományos fajták – a kékesfekete kadarka, oportó, szagos otheilló, a vörös dinka, a zöld kecskecsöcsű, a sárga hóhér, az átlátszó hejú mezédes hönigli – valamint szőlőtermesztési eljárások kerülhének bemutatásra.



SAJÓSZENTPÉTER
KÖZSÉGI ÖKOTURISZTIKAI
FEJLESZÉSI TÁRSASÁG



SAŠHEGY, KERTSÉG, ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSE



lövésárók bemutató



katonai bemutatóhely
játszóparkkal



Petőfi laktanya

játszópark



SASHEGYI ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSI TÁRSASÁG
SASHEGYI ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSI TÁRSASÁG
SASHEGYI ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSI TÁRSASÁG

SASHEGY, KERTSÉG, ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSE

#ADÁSZATI BEMUTATÓ

Hadászati bemutató

A Sas-hegy hadászati múltjáról, stratégiai jelentőségéről talán még a Schams-féle iskolánál is kevesebbet esik említés. A IV. Károly király (ma Petőfi) lakotya megépítését követően a déli lejtő jelentős része és kopár csúcsok is rendszeresen terepgyakorlatok színterévé váltak. A lakotya mögötti, szinte teljesen fátlan, fűves lejtőkön élesen rajzolódik ki a gyalogsági lövészárkok és védvonalak rendszerei még az 1951-ben készített légifelvételén is. Tudjuk azt is, hogy a II. világháború alatt a csúcsokra légvédelmi ütegeket telepítettek, a Notre Dame de Sion épület melletti járatokban légvédelmi elhárítási központ működött. A hegy az utolsó napig védelmezte a Vár-hegyre szorult alakulatokat, 1945. február 4-én esett el.

A magaslát 1956-os szerepe vélhetően segítette a kopár csúcsokat lefedő, 30 ha-os természetvédelmi terület kialakítását, körbekerítését és 1958-1974 közötti rezervátumként való kezelését. A háborús múltja és a hegy Budapest védelmi rendszerében betöltött szerepe nem csak a fenntartási munkák során rendszeresen felbukkanó aknáknak, hanem a cserjék alatt bujkálva ma is felfedezhető lövészárkok emlékeztetnek. A 2012 szeptemberében indított BCE és DINPI kezelési munkák során a bekerítetlen terület a tisztítási munkák során hosszú lövészárkok szakaszok szabadultak ki a „kutyafuttató” melletti cserjésből.

Javaslatunk a szomszédos védett lakotya bemutatatható elemeinek bekapcsolásával részben arra építve, egy hadászati bemutató tanösvény kialakítását tartalmazza.

A terület turisztikai vonzerejének növelése végső soron indokolta tenné a védett terület jelenlegi bemutató rendszerének bővítését is. A felső sziklás felszínnek ismeretetését az alsó, löszös felszínnek értékeinek bemutatását célzó központtal javasoljuk kiegészíteni. Ez az alsó (egyébként az egykori lőtér helyén tervezett) központ egészülne ki a kerítésen kívüli látóvalókkal, egész napos programot kínálva a látogatóknak.



NEMZETI PARK
A Bükk-vidék Nemzeti Parkja
Bükk-vidék Nemzeti Park Igazgatóság



SAS-HEGY
Értéktérkép
Sas-hegyi Természetvédelmi Terület
Sas-hegyi Természetvédelmi Terület Igazgatóság

Ökoturisztikai koncepció

A Sas-hegy beépítetlen része számos érdekességet, bemutatásra érdemes értéket rejt magában. Bár önmagában nagy öröm, hogy a terület a mai napig zöld szigetként dacol a város terjeszkedésével szemben, azonban feltáratlansága és helyenként tapasztalható gondozatlansága már inkább kárára, mint védelmére szolgál.

A fűzetben szereplő koncepciót elsősorban egy ökológiai szemléletű mintakert, közösségi hasznosítású bemutató kert létrehozásának szándékából alakítottuk ki. Tesszük ezt azért, mert a hely történeti változásainak ismerete alapján úgy látjuk, hogy a jelenleg beépítetlen terület értéktartó fejlődését csak területének egészére készített elképzelések alapozhatják meg. A fejlesztési javaslatok

a XI. kerületi önkormányzat tulajdonában lévő kertség

- közösségi használatú bemutató kert,
- szőlészeti bemutató,
- hobby kert célú hasznosítását;

a védett, de bekerítetlen területek

- parkerdő,
- és hadászati bemutató célú hasznosítását,

továbbá e fejlesztéseket követően a kerített védett terület hegylábi részének bemutatását, alsó fogadóközpont létesítését javasolja.

Turisztikai javaslatainkkal nem a terhelés károsító mértékű növekedését, hanem éppen ellenkezőleg, az értékek fennmaradását és bemutatását biztosító kezelés lehetőségét kívánjuk megteremteni.

Ökológiai minta- és bemutatókert

A Sas-hegy déli lejtője évszázadokon keresztül szőlőterület volt, melyből a XIX. század végén gyümölcsösök, és részben üdülőterületek alakultak ki. A hrsz 2649, 2643/1-4, és 2647/2 telkeket a XI. Kerületi Tanács, majd az Önkormányzat 1960-as évektől adja bérbé számos hobbikertre osztva. A hobbikertek egy részének évek óta nincs bérlője, de a használt kertek gondozása is jelentősen alább hagyott. A kertség fennmaradását védő Sas-hegy Természetvédő és Kertbarát Kör erőfeszítései ellenére a terület az utóbbi évtizedben az inváziós növényfajok – bálványfa, orgona, fehér akác - hódításának és a hajléktalanszállások megjelenésének színtere.

Az ökológiai minta- és bemutatókert ötlete a kertkultúra visszaállításán túl, a fővárosi (elsősorban kerületi) oktatási, egészségügyi, szociális intézmények felé nyitná meg a tudatos kertészkedésben rejlő életvitel elsajátításának és terápiás hatásának lehetőségeit. A városi gyerekek és sérült emberek számára kiemelkedő jelentősége van a természetben eltöltött, a növények, állatok gondozásával eltöltött időnek. Éppen ezért méhészetet, baromfiudvart, nyulakat és esetleg kecskét, szamarat is tarthatna a gazdaság a zöldség- és fűszertermesztés, gyümölcsészet mellett. A kert nem csak az év közben lenne látogatható, hanem a hétvégi és a szünidőt lefedő programok, táboroztatás biztosításával egészíteni ki, oldaná meg az iskolakertekben tapasztalható élmények folytonosságát.

A kertet fenntartó közösség, csoport, azonban nem csak az önkormányzat intézményei, hanem a lakosság számára is példát és kézzel fogható segítséget tudna nyújtani a hagyományos, ellenálló gyümölcs – és zöldségfajták, a fűszer- és gyógynövények és mindezek házi feldolgozásának népszerűsítésével, ökotop létesítési, madár és hullóvédelmi, valamint komposzt készítési ismeretek terjesztésével. Különös figyelmet kapna a víztakarékos kertészeti praktikák (mulcsolás és talajjavítás) alkalmazásának tanítása, továbbá közösségi szolgáltatásként aprítékoló, aszaló, szárító berendezések használatát biztosíthatná a kert.

A közösségi kert I. üteme egy 850 m²-es parcellán valósulna meg, melyet a tömb külső kerülete felé, kőút bejegyzésű telekről megközelíthetően tárunk fel, nagyjából 140 fm út rendbetételével. Az első év programjában az együttműködő közösségek, intézmények szervezése mellett, a telek tisztítása (fa- és cserjeirtás), sövénykerítés (117fm) és kapuépítés, talajjavítás, komposztkészítés szerepel. Hosszú távon nyitott-fedett műhely, bemutató/fogadó épület kialakítása is szükséges lehet.

Új venyige iskola

Napjainkban már feledésbe merült, hogy a Sas-hegy déli lankái* jelentős szerepet játszottak a hazai szőlő- és borkultúra felemelkedésében. A reformkor jelentős alakja, Schams Ferenc „Venyige iskolája” 1834-ben nyitotta meg kapuit bemutatva a vármegyék szőlőfajtáit, a reményteli külhoni szőlőfajtákat, valamint a korszerű préselési és borkezelési módokat egyaránt. A gyűjtemény megerősödését követően rendszeresen voltak a kiállítások, az erre a célra épített, 12 öl hosszú bemutató pavilonban és a dűlőkön. A mintagazdaság és a hozzá tartozó pince – ami a hagyomány szerint márványhordóval büszkélkedhetett – nagyban hozzájárult a hegyen termelt borok hírnevéhez is.

E történeti örökséget idézné fel a szőlészeti fajtabemutató, ahol a budai hegyvidéken, többek között a Sas-hegyen hagyományos fajták – a kékesfekete kadarka, oportó, szagos othelló, a vörös dinka, a zöld kecskecsőcsű, a sárga hóhér, az átlátszó héjú mézédés hónigli - valamint szőlőtermesztési eljárások kerülnének bemutatásra.

Hadászati bemutató

A Sas-hegy hadászati múltjáról, stratégiai jelentőségéről talán még a Schams-féle iskolánál is kevesebbet esik említés. A IV. Károly király (ma Petőfi) laktanya megépítését követően a déli lejtő jelentős része és kopár csúcsok is rendszeresen terepgyakorlatok színterévé váltak. A laktanya mögötti, szinte teljesen fátlan, füves leejtőkön élesen rajzolódik ki a gyalogsági lövészárkok és védvonalak rendszerei még az 1951-ben készített légifelvételén is. Tudjuk azt is, hogy a II. világháború alatt a csúcsokra légvédelmi ütegeket telepítettek, a Notre Dame de Sion épület melletti járatokban légvédelmi elhárítási központ működött. A hegy az utolsó napig védelmezte a Vár-hegyre szorult alakulatokat, 1945. február 4-én esett el.

A magaslát 1956-os szerepe vélhetően segítette a kopár csúcsokat lefedő, 30 ha-os természetvédelmi terület kialakítását, körbekerítését és 1958-1974 közötti rezervátumként való kezelését. A háborús múltra és a hegy Budapest védelmi rendszerében betöltött szerepére nem csak a fenntartási munkák során rendszeresen felbukkanó aknák, hanem a cserjék alatt bujkálva ma is felfedezhető lövészárkok emlékeztetnek. A 2012 szeptemberében indított BCE és DINPI kezelési munkák során a bekerítetlen terület a tisztítási munkák során hosszú lövészárkok szakaszok szabadultak ki a „kutyafuttató” melletti cserjésből.

Javaslatunk a szomszédos védett laktanya bemutatható elemeinek bekapcsolásával részben arra építve, egy hadászati bemutató tanösvény kialakítását tartalmazza.

A terület turisztikai vonzerejének növelése végső soron indokolttá tenné a védett terület jelenlegi bemutató rendszerének bővítését is. A felső sziklás felszínek ismertetését az alsó, löszös felszínek értékeinek bemutatását célzó központtal javasoljuk kiegészíteni. Ez az alsó (egyébként az egykori lőtér helyén tervezett) központ egészülne ki a kerítésen kívüli látóvalókkal, egész napos programot kínálva a látogatóknak.



Városi kertek, közösségi kertek és közösségépítés

Fókusz a kert

A városi kertek, közösségi kertek fókuszot, helyszínt, közös elfoglaltságot adnak a közösségeknek, katalizátorai az együtt cselekvésnek, funkcionális alapjai a közösségépítés folyamatának. A városi kert a természetben rendszeres figyelmet és jelenléte igényel, a kert működtetése számos egyéb munkafeladatot biztosít, amelyet a közösség közösen, illetve felelősök által teljesít be.

Működő közösségeket építeni nehéz, sokféle személyiség, sokféle érdek találkozik, a sokféle eredőt kell egy irányba terelni, számukra kell megadni azt a közös alapot, amelyről elindulhat a közösségé válás folyamata. A kert ezt a közös alapot adja meg, a növények gondozása, a kert körüli tennivalók, a közös feladatok által válik valódi, működő közösségé a városi kertészek csapata.

A városi kertben a munka 90% közösségi élet, és csupán 10 % a kertészkedés.

A városi kertek, mivel parcellakertészetek, nem adnak teljes elfoglaltságot, így marad idő, helyszín és alkalom a közösségi életre, beszélgetésre, egyéb események indítására. Az elmúlt év tapasztalata az, hogy a városi kertészek már sokkal inkább a találkozások miatt járnak le az Első Kis-Pesti Kertbe, és másodsorban a növények miatt. Barátságok, új kommunikációs kapcsolatok alakulnak ki, nem véletlenül mondta az egyik kertésztársunk: *„Többet beszélgettem az elmúlt két hónapban, mint a megelőző két évben.”*

A közösségi élethez hozzátartozik az egymástól való tanulás, közös események szervezése, a barátságos kertészrivalizálás, kinek nagyobb az uborkája, kinek több a paradicsomja, ki természetesen valami különlegeset? A kerti gyarapodás örömmel tölti el a kertészeket, ez az öröm átragad a közösségre is, könnyű úgy közösséget építeni, ha közben a tagok a saját gyarapodásukat is megélik.

Életminőség javulás

A Városi Kertek Egyesület alapvetően lakótelepekre, sűrűn lakott lakókörnyezetekre koncentrál, a parcellaművelés és a közösség által elfoglaltságot, társaságot, feladatokat ad a kertközösségnek, alkalmat kínál közös döntések meghozatalára, tervek készítésére, kertészeti tudás megszerzésére, iskolai programok indítására. A kert számos módon javítja a kertészei életminőségét: alkalmat ad beszélgetésekre, csoporttudatot fejleszt, a feladatok által felelősséget ad, büszkeséggel és megelégedettséggel tölti el a városi kertészt. A városi kert intenzíven művelt városi terület, látványával, oktatási missziójával hatással van a szélesebb környezetére, szebbé, élhetőbbé teszi a városrészt.

A legfontosabb értékeink nem pénzben mérhetőek, sokkal inkább szellemi és lelki teljesítmények, amit a kert megad minden kertbarátnak.

A generációs szakadékok áthidalása

A városi kertben idősek, kisgyerekes szülők, gyerekek művelik a saját parcelláikat, egymás mellett nevelik a növényeiket, lehetőséget ad az egészséges kertverseny kialakulására, alkalmat ad egymás megismerésére, a kertészek egymást segítik tanácsaikkal, magokat-palántákat cserélnek, szakmai ismereteket cserélnek, spontán beszélgetésekre ad lehetőséget. Az idősebb generáció újra bevonódik a társadalmi életbe, új kommunikációs csatornák nyílnak a számukra, újra fontosnak és megbecsültnek érezhetik magukat. A fiatalok szembesülhetnek egy új szakma rejtelmeivel, tanulhatnak, tanácsot kérhetnek, kialakíthatják az idősebb generációval a kommunikáció és megbecsülés módjait.

Közös feladatok, egyéni felajánlások

A városi kert számos feladatot ad a tagjai számára: közösen komposztálnak, felügyelik a vízfelhasználást, programokat szerveznek, rendben tartják a kertet és a környékét, ezek mind olyan feladatok, amelyek bár nem kívánnak egész embert mégis sikerélményt és felelősséget jelentenek, látható hasznot és elégedettséget nyújtanak.

Ismeretátadás, oktatási programok

A városi kertek tagja döntő többségben nem gyakorlott kertészek, sok kertészeti ismeret csak a közös megbeszéléseken sajátítható el, egymástól tanulnak. Ugyanakkor a városi kert bemutató kert is egyben, iskolai osztályokat fogadhat, kerti biológiaórákat lehet tartani a környék iskolái számára, nyílt napokat tarthat a környék lakói számára, oktatási programokat szervezhet, esetleg helyi piacokat. Fontos, hogy a felnövekvő generáció megismerje a kertművelés alapjait, fogalmat alkothassanak a természet működéséről, kedvet érezzenek a saját termelés elindításához. A városi kert hozzájárul a „környezeti amnézia” megszüntetéséhez, az iskolai tananyagot gyakorlati példává nemesíti.

Közösségi szerepek, feladatok

A kert számos közösségi szerepet kínál, ilyenek lehetnek: a kertvezető, komposztmester, oktató-prezentátor, kert-pénztárnok, honlap működtető, kertész szakértő. A közösségen belül viszonylag gyorsan kiemelkednek azok a tagok, akik hajlandóságot és indíttatást éreznek ezen szerepek betöltésére, a többiek pedig elfogadják a működésüket. Az első mintaév végére kialakulnak a kerthasználat rutinjai, beágyazódnak a kertszerepek, a szélesebb környezet is elfogadja és respektálja a kertet.

Közös aktivitások

A kert a termési szezon miatt számos közös akcióra adnak alkalmat: ültető nap, iskolai osztályok fogadása, kertbemutató, közös főzés, rendszeres kertetalkozók-megbeszélések, „aratási ünnep”, születésnapok, sajtóesemények.

Külön érdekesség a sajtó és a kertészek viszony. A városi kertészek még soha nem szerepeltek a televízióban, nem hallották a saját hangjukat a rádión keresztül, nem olvastak magukról az újságban, ez külön élmény, külön büszkeség a számukra, különlegesnek, megbecsültnek, híresnek érezhetik magukat, jó hírért keltik maguknak, a kerületüknek és a városuknak.

Kertszabályok

Minden közösség csak szabályok mentén működhet hosszú távon, kiszámíthatóan. Éppen ezért van szükség kertszabályokra, amelyeket a közösség közösen határoz meg, közösen ellenőrzi a betartását, közösen szankcionál, ha arra kényszerül. Minden városi kert egyedi, éppen ezért minden kertszabály más, hiszen különböző közösségek hozzák létre őket, a saját igényeik szerint.

A Városi Kertek Egyesület kétféle szabályrendszert határoz meg:

- Az első az önkormányzat, vagy a földtulajdonos által meghatározott házirend, amely a tulajdonost védi a kellemetlenségektől, szabályozza a földterület használatát.
- A második a kertszabályzat, amelyet a közösség maga alkot, ez szabályozza a közösségi életet, ad kereteket a kert működésének.

Értékteremtés

A kert a terményein túl egyéb értékeket teremt, közösséget, elfoglaltságot, közösségen belüli elfogadottságot, a szabadidő értelmes és hasznos eltöltését. Az emelkedő élelmiszerek mellett mérhető haszon a megtermelt növények értéke és minősége, megismerteti a kerttagokat és a látogatókat az élelmiszerek minőségével, termelésük értékével, növeli a kertészek demokratikus érzékenységét, alkalmat ad a kommunikációs készségek gyakorlására, a közös döntéshozatalra, átalakítja a környezetet, mintát ad más közösségek számára.

Az állandóság fenntartása

A városi kertben sokszor cserélődnek a tagok, vannak, akik elköltöznek, mások rájönnek, hogy nem az Ő világuk a városi kertészkedés, és természetesen lehetnek olyanok is akiket maga a közösség vet ki magából, a kertszabályok megsértése miatt. Ugyanakkor fontos cél, hogy maga a kert hosszú távon állandó legyen, biztosítani lehessen az folyamatos működés, minden tavasszal új magok kerüljenek a földbe.

A közösségépítés folyamata

A kert maga előbb és gyorsabban épül meg mint a közösség kialakulása, tapasztalatunk az, hogy legalább egy év gondos és tervezett közösségépítési folyamatra van szükség ahhoz, hogy a kertközösség önálló lábra álljon, de így is szükség lesz további egy év követési, koordinációs felügyeletre, amíg a kert önálló életet kezd élni. A kert önmagában nem teremt közösséget, túl sokfélék vagyunk ahhoz, hogy működő közösségé váljunk támogatás nélkül. A városi kertekben a kert maga a „hardware” és a közösségépítés folyamata a „software”.

Rosta Gábor
 Városi Kertek Közhasznú Egyesület
 30/456 6542
rostag@gmail.com
www.avarositanya.hu